

12. Васильев, А. Л. Модульный принцип формирования техники [Текст] / А. Л. Васильев. — М.: Изд-во стандартов, 1989. — 240 с.
13. Васильев, А. Л. Стандартизация для всех [Текст] / А. Л. Васильев. — М.: Изд-во стандартов, 1992. — 112 с.
14. Барей, Б. І. Про впорядкування масиву нормативної документації методами уніфікації [Текст] / Б. І. Барей, Г. І. Хімічева // Вимірвальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. — 2000. — № 4. — С. 163–166.

ПРИМЕНЕНИЕ МОДУЛЬНОГО ПРИНЦИПА ДЛЯ ПРОЕКТИРОВАНИЯ НОРМАТИВНОЙ ДОКУМЕНТАЦИИ

В статье приведены результаты исследований, связанные с применением модульного принципа для построения нормативной документации. Проанализированы модульный и индивидуальный принцип построения нормативной документации. Предложена математическая модель, позволяющая оптимально

выбрать систему модуль-элементов по качественному и количественному составу. Использование приведенных в работе подходов повышает научно-технический уровень нормативных документов и упрощает их автоматизированную разработку.

Ключевые слова: нормативная документация, модульный принцип, модульный элемент, структурный подход, унификация.

Коваль Василь Вікторович, кафедра метрології, стандартизації і сертифікації, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна, e-mail: Koval.v.v@list.ru.

Коваль Василий Викторович, кафедра метрологии, стандартизации и сертификации, Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина.

Koval Vasilii, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine, e-mail: Koval.v.v@list.ru

УДК 006.015

Огородніча М. Л.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ І ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ ТЕКСТОВОЇ ЧАСТИНИ НОРМАТИВНОГО ДОКУМЕНТУ

У статті піднімається проблема оцінки якості текстової частини нормативного документа (НД), актуальність якої визначається пріоритетним завданням у сфері стандартизації, регламентованими відповідними законодавчими документами. Наведено повний склад типів положень текстової частини НД, запропоновані принципи і підходи до їх визначення, а також правила щодо формування оцінки якості текстової частини нормативного документа.

Ключові слова: *нормативний документ, оцінка якості, методичні підходи, норми, правила, принципи.*

1. Вступ

В наш час важко переоцінити значення нормативних документів (НД) для організації функціонування будь-якого суспільства. Вони визначають і вводять у дію норми різних аспектів діяльності людини, як в економічній, правовій, науковій, технічній, так і інших сферах. Актуальність питань, пов'язаних з якістю НД, що збереглася дотепер, вимагає перегляду багатьох концепцій, які стосуються більш детального дослідження положень текстової частини НД, встановлення ролі цих положень у НД і формування на цій основі більш коректних понять і правил, виконання яких під час створення НД необхідне для досягнення належної їх якості [1]. Безперечно, НД є складовою формування якості функціонування будь-якого підприємства, бо пов'язане безпосередньо з поняттям управління якістю [2–5].

2. Мета роботи

Метою роботи є: обґрунтування принципів і підходів до оцінки якості текстової частини нормативного документа.

3. Виклад основного матеріалу досліджень

Проведений аналіз науково-технічної літератури показав, що дотепер поняття якості НД не має досить повного

термінологічного трактування, крім того в нормативних документах відсутні вимоги до форми текстового викладу. Якщо на склад (структуру розділів і підрозділів) і змістову частину НД (що повинно бути викладене) існують норми, наприклад [6], то на їхню текстову частину (як у якій формі повинно бути викладено) норм немає. Але як доведено в [7, 8] саме якість текстової частини НД викликає основні претензії користувачів. Стан аналізу текстової частини НД, закріплений на даний час у деяких вітчизняних і міжнародних НД (рис. 1), базується на концепції визначення окремих положень нормативного документа: «Логічна одиниця змісту нормативного документа, що має форму повідомлення, інструкції, рекомендації або вимоги» [9–10], що становлять основу тексту нормативного документу.

Позитивним моментом цієї концепції є те, що при проведенні аналізу текстової частини НД, вона визначає деякі базові (основні) елементи побудови будь-якого НД — положення, однак порядок і набір типів положень викликають низку питань з наведених нижче причин [11].

По-перше, послідовність розміщення типів положень тексту НД, вказаних у визначенні «положення», повинна відповідати їх вагомості для НД. По-друге, наявність у визначенні положення тексту НД залежних елементів «інструкції і рекомендації», і відсутність такого фундаментального положення, як «правило» важко пояснити. По-третє, «повідомлення» як тип положення текстової частини НД не точно відповідає семантичній ролі, яку

йому необхідно виконувати в текстах НД. Крім цього, визначенню, як одиниці змісту НД, більш відповідає визначення «семантична», ніж «логічна». Отже, визначенню для терміна «положення» відповідає така редакція: «семантична одиниця змісту тексту НД, що має форму вимоги, правила, поняття або коментарю» [12].

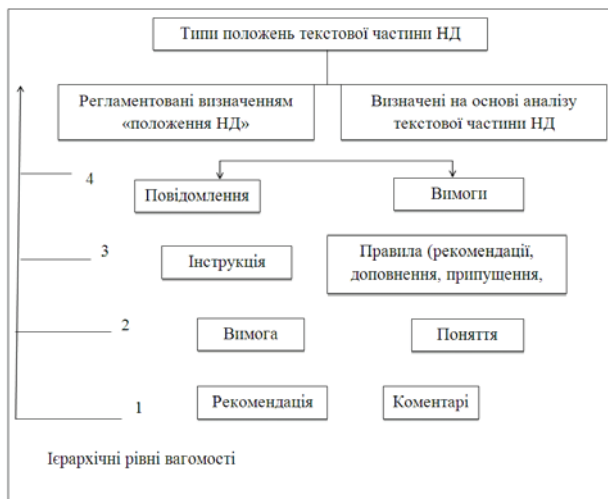

Рис. 1. Схематична структура типів положень НД з точки зору різних концепцій

Аналіз текстової частини будь-якого НД, виконаний на основі сформульованого визначення «положення», дійсно показує, що він складається з таких типів положень: вимог, правил, понять і коментарів (табл. 1). Цей перелік положень текстової частини НД являє собою повний набір первинних елементів, з яких формується текстова частина будь-якого НД, оскільки інших положень у цих частинах НД не виявлено. Таким чином, якщо досліджувати структуру кожного типу положення і висунути визначені вимоги до неї, то можна говорити про більш детальні критерії якості текстів НД, виконання яких повинно підвищити якість НД, у тому числі і стандартів всіх видів і категорій.

Таблиця 1

Канонічні форми побудови основних типів положень НД

Тип положення текстової частини НД	Його канонічна форма
1. Вимога	<ul style="list-style-type: none"> – предмет нормування (об'єкт, суб'єкт, продукція, послуга, процес, властивість, функція тощо); – норма (у кількісному або якісному вигляді); – умови застосування норми (стан внутрішнього або зовнішнього середовища предмета нормування); – функтор (дієслово або дієслівна конструкція)
2. Правило – рекомендація – доповнення – допущення – виключення	<ul style="list-style-type: none"> – ключове слово («рекомендується», «додатково», «допускається», «виключається»); – зміст виду правила
3. Поняття	<ul style="list-style-type: none"> – назва поняття-термін; – його зміст-визначення
4. Коментар	<ul style="list-style-type: none"> – вимога, правило, поняття; – інформація, яка пояснює або уточнює вказані положення

Слід однак зазначити, що за всієї популярності набору цих елементів тексту НД, вони детально не аналізувалися, за винятком понять, для формування яких створені відповідні рекомендації, наприклад [13]. Оскільки вимоги, правила і коментарі утворюють основний текст нормативного документа, то можна стверджувати, що якість текстової частини НД детально дотепер не досліджено, хоча деякі принципи, виконання яких дає змогу формувати їх у більш якісному вигляді, існують, наприклад, такі, як однозначність, суперечність, одиничність і т. п., але ці принципи, у зв'язку з відсутністю їхньої визначеності в практичному плані, викликають нескінченні суперечки розробників нормативних документів і їхніх опонентів.

Застосування канонічної форми для вимог у НД значно полегшує перебування і розуміння ролі кожного компонента вимоги, оскільки в канонічній формі вони ідентифікуються не тільки за змістом, але і по відношенню один до одного.

Другим за значимістю типом положення текстової частини НД є правила, і їх чотири типи: рекомендації, доповнення, допущення і виключення. Відносно правил, найважливішим моментом аналізу текстів НД варто вважати те, що правила не є самостійною частиною тексту НД, оскільки вони тісно пов'язані з вимогами.

Канонічна форма для кожного типу правил утворюється застосуванням ключових слів, з яких вони починаються. Кожне правило в тексті НД варто формувати в канонічній формі і розташовувати в тексті документа за тією вимогою, до якого воно відноситься, супроводжуючи його тим же номером пункту, що й у вимоги, з додаванням наступної значущої цифри.

Наступним типом положення тексту НД є «поняття», що представляється сукупністю терміна – імені поняття, і його сутність – визначенням.

У тексті НД «поняття» або «терміни і визначення», як правило, виносяться в окремий розділ, яким відкривають текстову частину НД. Це правомірно, оскільки цей розділ визначає специфіку мовних форм для нормованої сфери.

Останнім з названих типів положень тексту НД є «коментар». Поява цього елемента в тексті вітчизняного документа пов'язується з деякою нечіткістю у формулюванні вимоги або правила. Іншими словами, якщо для розуміння вимоги необхідний коментар, то щось у самій вимозі не вдалося виразити однозначно або точно. Однак у міжнародних і національних стандартах багатьох країн світу коментар використовується часто і навіть дуже часто, але в цьому текстовому елементі НД часто розглядаються приклади вдалої практики, подробиці, пов'язані з нормованою характеристикою предмета нормування, і т. ін.

Використовуючи ці міркування, можна деяким чином формалізувати підхід до комплексної оцінки якості текстової частини НД.

Суть даного підходу наступна. Спочатку для кожного із порівнюваних типів положень виділяються всі структурні компоненти його канонічної форми, далі кожен компонент порівнюється з аналогічним положенням, яке взяте за основу і робиться висновок про відповідність чи невідповідність кожної пари компонента. Після цього, на основі частинних висновків про відповідність однотипних елементів, формується кількісна оцінка відповідного типу положення. Комплексна оцінка якості текстової частини НД розраховується як деяка задана функція одиничних оцінок та їхніх вагомостей.

Таким чином даний підхід спрощує розроблення документів в автоматизованому режимі [14] і дозволяє визначити ступінь гармонізації національного НД з відповідним міжнародним документом.

4. Висновки

1. Для підвищення науково-технічного рівня нормативних документів, що розробляються, потрібно використовувати правила визначення і формування типових положень текстів.

2. Якійсню оцінку текстової частини нормативного документа доцільно виконувати методом порівняння, а кількісну розраховувати за коефіцієнтами вагомості.

Література

1. Хімичева, Г. І. Уніфікація як метод підвищення науково-технічного рівня нормативної документації [Текст] / Г. І. Хімичева, Б. І. Барей // Вісник КНУТД. — 2002. — № 1. — С. 193–197.
2. Хімичева, Г. І. Процес документування в науково-дослідних установах: вплив на рівень результативності науково-дослідних робіт та системи управління якістю [Текст] / Г. І. Хімичева, С. Н. Лапач, І. В. Лазько // Східно-Європейський журнал передових технологій. — 2009. — № 6/3(42). — С. 26–29.
3. Хімичева, А. І. Методологія оцінки конкурентоспособності наукоємкої продукції [Текст] / А. І. Хімичева, Аль Зарей Амрар, А. С. Зенкин // Східно-Європейський журнал передових технологій. — 2006. — № 4/3(22). — С. 69–72.
4. Зенкин, А. С. Оцінка ступеня наукоємкості продукції на основі кластерного аналізу [Текст] / А. С. Зенкин, А. І. Хімичева, В. А. Годик, І. Т. Пухлик, П. В. Иванов // Східно-Європейський журнал передових технологій. — 2010. — № 4/3(46). — С. 72–74.
5. Зенкин, А. С. Математическая модель процесса поиска решений в системе менеджмента качества предприятия [Текст] / А. С. Зенкин, В. А. Годик, П. В. Иванов, А. І. Хімичева // Східно-Європейський журнал передових технологій. — 2010. — № 6/4(48). — С. 46–49.
6. ДСТУ 1.5-93. Державна система стандартизації України. Загальні вимоги до побудови, викладення, оформлення і змісту стандартів [Текст]. — Введ. 1993-07-29. — К.: Держспоживстандарт України, 1993. — 27 с.
7. Хімичева, Г. І. Формування системи нормативних вимог при побудові інтегрованого стандарту [Текст] / Г. І. Хімичева // Вісник КНУТД. — 2006. — № 5. — С. 31–36.

8. Хімичева, Г. І. Розробка формалізованих підходів оцінки науково-технічного рівня нормативних документів для наукоємної продукції [Текст] / Г. І. Хімичева, О. В. Клімуха, А. С. Зенкин // Вісник КНУТД. — 2008. — № 3(41). — С. 34–41.
9. Керівництво ISO/МЕК 2:1996. Стандартизація і суміжні види діяльності [Текст] : Загальний словник.
10. ДСТУ 1.1-2001. Державна система стандартизації України. Стандартизація і суміжні види діяльності. Терміни і визначення основних понять [Текст]. — Введ. 2001-07-29. — К.: Держспоживстандарт України, 2001. — 27 с.
11. Алпеев, А. С. Некоторые аспекты теории и качества нормативных документов [Текст] / А. С. Алпеев // Стандарты и качество. — 2002. — № 7. — С. 24–32.
12. ДСТУ 3966-2000. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни і визначення понять [Текст]. — Введ. 2000-10-05. — К.: Держспоживстандарт України, 2000. — 17 с.
13. ДСТУ 1.0-93. Державна система стандартизації України. Основні положення [Текст]. — Введ. 1993-07-07. — К.: Держспоживстандарт України, 1993. — 21 с.
14. Хімичева, А. І. Автоматизированная система разработки нормативной документации [Текст] / А. І. Хімичева, А. В. Клімуха, Н. А. Зенкин // Східно-Європейський журнал передових технологій. — 2007. — № 3/5(27). — С. 23–27.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ И ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ КАЧЕСТВА ТЕКСТОВОЙ ЧАСТИ НОРМАТИВНОГО ДОКУМЕНТА

В статье поднимается проблема оценки качества текстовой части нормативного документа (НД), актуальность которой определяется приоритетной задачей в сфере стандартизации, регламентированными соответствующими законодательными документами. Приведены полный состав типов положений текстовой части НД, предложенные принципы и подходы к их определению, а также правила по формированию оценки качества текстовой части нормативного документа.

Ключевые слова: нормативный документ, оценка качества, методические подходы, нормы, правила, принципы.

Огороднича Майя Леонідівна, кафедра метрології, стандартизації і сертифікації, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна, e-mail: prinston@pochta.ru.

Огороднича Майя Леонидовна, кафедра метрологии, стандартизации и сертификации, Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина.

Ohrodnicha Maiia, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine, e-mail: prinston@pochta.ru

УДК 629.127

Дык Чан Там

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ВЫСОТОЙ ХОДА ПОДВОДНОГО БУКСИРУЕМОГО АППАРАТА

Приведены сведения о действующем макете подводного буксируемого аппарата, предназначенного для выполнения площадных съемок морского дна в интересах подводной археологии. Разработана программа и методика проведения морских натурных испытаний макета ПБА, описаны основные режимы испытаний и условия их проведения. Описаны состав морского оборудования и схема проведения испытаний ПБА, приведены результаты испытаний.

Ключевые слова: подводный буксируемый аппарат, система автоматической стабилизации глубины, программа и методика испытаний.